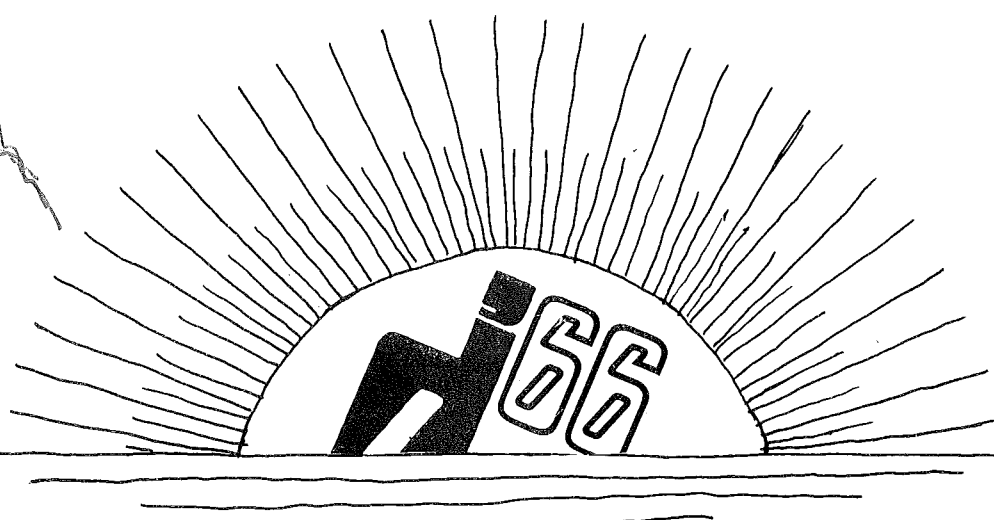

bezoekt allen het kongres op 21 september in krasnapolsky te amsterdam

democraat

UITGAVE:
POLITIEKE PARTIJ DEMOCRATEN '66
zevende jaargang nummer drie
juni 1974

*2 Fetter -
Groot Karabroekweg 39
Wassenaar*

Eerste kongresnummer

democraat

officieel orgaan van de Politieke
Partij Democraten '66

Eindredactie:

Dagelijks Bestuur
Langestraat 61
Amsterdam
Telefoon: 020-226996

Administratie:

Langestraat 61
Amsterdam
Telefoon: 020-226996

Abonnement:

is inbegrepen bij het lidmaatschap van D'66. Een abonnement voor niet-leden van D'66 kost 25 gulden per jaar

Advertentietarieven:

Hele pagina: bij één plaatsing vierhonderd gulden, bij vijf plaatsingen 350 gulden, bij tien plaatsingen driehonderd gulden

Halve pagina: bij één plaatsing 250 gulden, bij vijf plaatsingen 225 gulden, bij tien plaatsingen twee honderd gulden

Kwart pagina: bij één plaatsing honderdvijftig gulden, bij vijf plaatsingen 135 gulden, bij tien plaatsingen honderdtien gulden

Achtste pagina: bij één plaatsing negentig gulden, bij vijf plaatsingen 87 gulden, bij tien plaatsingen 85 gulden

Druk:

Luna, Delft

Deze kongres-democraat verschijnt onder verantwoordelijkheid van het Dagelijks Bestuur.

Waar we nog zitten....

de Bilt	1 zetel (4.2%)
Bruekelen	1 zetel (5.8%)
Utrecht	1 zetel (3.1%)
Amsterdam	1 zetel (2.0%)
Purmerend	2 zetels (11.2%)
Capp. a. d. IJssel	3 zetels (11.7%)
's Gravenzande	2 zetels (7.9%)
Papendrecht	1 zetel (6.3%)
's Hertogenbosch	1 zetel (3.7%)
Amstelveen	1 zetel (3.1%)

Speciale gevallen:

Amersfoort:

1 zetel (2.6%): verkiezingen vonden vorig jaar plaats.

Haaksbergen:

2 zetels (9.9%): onder naam PSH (D'66)

Kampen:

3 zetels (11.8%): onder naam Kamper Gemeentebelang (D'66)

Krimpen a/d Lek:

3 zetels (23.3%): onder naam Lijst Zeemna (D'66).

Kongresstuk 2

Konsept-reglement voor het kongres

Artikel 1:

Het kongres is een algemene ledenvergadering van D'66.

Artikel 2:

Moties kunnen ingediend tot en met zaterdag 10 augustus 1974 's middags twaalf uur bij het landelijk secretariaat (Langestraat 61, Amsterdam) ter attentie van de rapportagekommissie. De leiding van de algemene ledenvergadering laat deze vergadering beslissen of moties die na dit tijdstip zijn binnengekomen in behandeling worden genomen.

Artikel 3:

De rapportagekommissie heeft het recht op grondslag van de ingediende moties ook tijdens de algemene ledenvergadering amendementen in te dienen.

Artikel 4:

Het kongres wordt geleid door drie voorzitters, die worden aangewezen door het hoofdbestuur. Bij de behandeling van een onderwerp waarbij één van de voorzitters uit hoofde van enigerlei partijfunctie is betrokken, treedt deze niet als fungerend voorzitter op zo lang de behandeling van dit onderwerp duurt.

Artikel 5:

De fungerend voorzitter heeft het recht spreektijd te verdelen en te beperken. Beslissingen van de kongresleiding zijn bindend, behoudens onmiddellijk beroep op het kongres dat daarover stemt zonder discussie.

Artikel 6:

De behandeling van amendementen en moties geschiedt als volgt:

1. de indiener of een door hem aangewezen lid van D'66 geeft desgewenst een beknopte toelichting;
2. de fungerend voorzitter verleent degenen, die zich volgens de bij de kongresleiding berustende sprekerslijst als spreker hebben aangemeld in volgorde van aanmelding het woord;
3. het hoofdbestuur en de rapportagekommissie kunnen aan het kongres een advies omtrent het voorstel geven;
4. de fungerend voorzitter brengt de amendementen in volgorde van ingrijpendheid in stemming en daarna het al

dan niet geamendeerde voorstel:

5. de fungerend voorzitter brengt resoluties en moties over een bepaald agendapunt pas in stemming als alle resoluties en moties over dat agendapunt zijn toegelicht. De fungerend voorzitter bepaalt de volgorde waarin de resoluties en/of moties in stemming worden gebracht.

Artikel 7:

Het kongres begint met het aanwijzen van een stemkommissie en een notulenkommissie op voordracht van de kongresleiding;

Artikel 8:

De stemkommissie registreert de uitgebracht stemmen, beslist hierover zonder beroep over de geldigheid daarvan en constateert de uitslag van de stemmingen;

Artikel 9:

Tenzij de statuten of het huishoudelijk reglement anders bepalen, neemt het kongres besluiten met meerderheid van stemmen, waarbij blanko stemmen van onwaarde zijn. Bij stemming met de votometer moet het verschil tussen voor- en tegenstemmen ten minste vijf procent bedragen. Het kongres kan besluiten een besluit met tweederde meerderheid van stemmen te nemen.

Indien geen van de aanwezige leden stemming wenst kan het kongres bij akklamatie een besluit nemen.

Over niet in de agenda opgenomen onderwerpen kunnen geen besluiten worden genomen.

Artikel 10:

Ieder bij de stemming op het kongres aanwezig lid van D'66 kan één stem uitbrengen.

Artikel 11:

Stemming over personen geschiedt schriftelijk. Over zaken wordt gestemd op een door de kongresleiding te bepalen wijze.

Artikel 12:

In gevallen betreffende de gang van zaken tijdens het kongres waarin dit reglement niet voorziet, beslist de kongresleiding met inachtneming van de statuten en het huishoudelijk reglement.

**BETAAL NU UW KONTRIBUTIE
STRAKS IS HET TE LAAT**

UITNODIGING

Voor de algemene ledenvergadering van D'66 op zaterdag 21 september in de Sint-Janszaal van Krasnapolsky te Amsterdam.

Conceptagenda zoals vastgesteld tijdens de hoofdbestuursvergadering van donderdag 13 juni 1974.

9.30 uur

1. Opening *+ Congres voorzitters*
Benoeming van commissies,
Goedkeuring van het congresreglement;

2. Financiën.

Verslag penningmeesters,
Goedkeuring jaarrekening;

3. Toespraak door de partijvoorzitter Jan ten Brink;

4. Discussie toekomst Democraten 66.

12.00 uur

5. Lunchpause

13.00 uur

6. Voortzetting discussie toekomst Democraten 66;

15.00 - 15.30 uur

7. Theepause

15.30 uur

8. Stemmingen

16.15 uur

9. Toespraak door de fractievoorzitter van de Tweede Kamer Jan Terlouw;

16.30 uur

10. Verkiezing lid voor het Dagelijks Bestuur;

16.45 uur

11. Sluiting

Toegangsprijs

De toegangsprijs van de algemene ledenvergadering bedraagt vijftien gulden per persoon, zoals met het aannemen van de ontwerp-begroting voor 1974 is geaccepteerd.

De voorbereidingen voor het kongres te Amsterdam

1. Moties moeten uiterlijk zaterdag 10 augustus 1974 's middags om 12 uur op het landelijk secretariaat (Langestraat 61, Amsterdam) zijn. (Ondertekend door tenminste vijf leden van D'66). De moties moeten worden verzonden ter attentie van de rapportagecommissie.
2. Moties die na dit tijdstip binnenkomen, worden niet opgenomen in de tweede kongres-Democraat.
3. Alle teksten voor de tweede kongres-Democraat moeten zijn getypt met een dubbele interlinie en moeten een kantlijn van ten minste vier centimeter hebben.
4. De tweede kongres-Democraat verschijnt - onvoorziene omstandigheden voorbehouden - op of omstreeks 10 september aanstaande.

Negende lid voor het dagelijks bestuur gevraagd

Tijdens de algemene ledenvergadering op zaterdag 21 september aanstaande moet een, algemeen lid voor het dagelijks bestuur worden gekozen. Zij die hiervoor willen kandideren worden verzocht zich op te

geven bij:
Dagelijks Bestuur van D'66, Langestraat 61, Amsterdam.
De kandidaatstelling sluit op vrijdag 9 augustus 1974 's middags om twaalf uur.

D'66 mag het zelf zeggen

Jan ten Brink

Op 21 september zal het congres beslissen over de partij. De eerste vraag die ik wil stellen is: komt een besluit van het congres over het verdere lot van de partij - welk besluit dan ook - niet als mosterd na de maaltijd? Heeft in feite de kiezer niet reeds een besluit voor ons genomen en beslist dat D'66 overbodig is geworden, en derhalve als een nutteloze, zelfs kinderlijke splinter moet worden uitgetrokken uit de linkerhand van de nederlandse politiek?

Uitgangspunt van mijn betoog is dat ik op deze vraag nee zeg.

Dat behoeft toelichting alleen al omdat menigeen, ook in deze Democraat dezelfde vraag met ja beantwoordt.

1. De kiezer is natuurlijk wel heilig, maar wie is DE KIEZER? De geest uit de fles die eens in de zoveel jaar uit de stembus opstijgt en bepaalt welke partijen van het veld af moeten? Een verkiezingsuitslag is een winst- en verliesrekening die aan de partijen wordt gepresenteerd, en geen uitspraak van het orakel.

2. Eén hoofddoel van D'66 was het samentrekken van de nederlandse politiek - een duidelijker keuzemogelijkheid voor de kiezers, door afspraken vóóraf, door deconfessionalisering, door verscherping van het beeld mede door vermindering van het aantal politieke partijen. Dit laatste zit ons nu hevig dwars.

Velen van ons lopen al sinds november 1972 gebukt onder schuld door ontrouw aan dit trotse uitgangspunt. Geen beginselpartij in nederland telt zoveel beginselvaste leden als de beginselloze partij D'66.

Het uitgangspunt was juist - maar het is onzinnig om in 1974, na zeven jaar actieve en ingrijpende politiek dit als enig of doorslaggevend argument te hanteren bij een besluit over het wel of niet opheffen van de partij.

De uitspraak van de kiezers is geen excuus en geen rechtvaardiging om weg te wezen.

U begrijpe mij goed, ik wil de verkiezingsnederlagen niet weg, ik ben niet bezig de enorme verzwakking van onze electorale positie en onze vertegenwoordiging te bagatelliseren.

Mijn stelling is echter dat het probleem D'66 niet in de eerste plaats een electoraal probleem is. Ik hoop dat dit bij de discussie op het congres van 21 september ook zal blijken.

Wat is het probleem van D'66? Het zijn er eigenlijk drie:

a) een mentaliteits-probleem. Het overgebleven en verouderde kader heeft geen strijd lust en geen fut meer. In de hoogste regionen van de partij, HB en fracties niet uitgezonderd, heerst sinds lang verwijfeling, gebrek aan zelfvertrouwen - een chronisch tekort aan motivatie. Eén recent voorbeeld: na het indienen van de nota grondwetsherzieningen, waarin toch een belangrijk stuk staatsrechtelijk erfgoed van D'66 zit opgeborgen, heeft géén D'66-iger het nodig gevonden bij dit mijlpaaltje publiekelijk even stil te staan. Dat is gewoon maf.

Er is nog een aspect, de interne solidariteit. Dat is nooit ons sterkste punt geweest - maar het individualisme heeft langzamerhand absurde vormen aangenomen.

b) een politiek probleem. Op het congres in Tiel heb ik geprobeerd de meest wettelijke politieke tweespalt in onze partij te analyseren. Het komt er op neer dat ik meen dat wij de laatste jaren kapot zijn gegaan aan een PvdA-syndroom, als ik mij voor één keer medisch mag uitdrukken. Een van de belangrijkste redenen waarom het kiezersvolk geen vat op D'66 kon krijgen was dat het steeds onduidelijker werd hoe deze partij zich verhiel tot andere progressieve partijen, met name de PvdA. Terecht bespeurde de slimme kiezers tweeslachtigheid in ons optreden naar buiten. Soms wekten we de indruk zo verwant te zijn aan de PvdA, loyaliteit zozeer te verliezen boven kritiek, dat de vraag rees waarom een afzonderlijke partij D'66 nog zinvol was. Dan weer werd zoveel venijn van onze zijde afgescheiden in de richting van de PvdA dat het verbazing moest wekken dat wij ooit de illusie koesterden met hen in één progressieve volkspartij te kunnen samenleven. De verwarring bij de kiezers door deze beruchte onduidelijkheid was niet het gevolg van een klunzige presentatie of een ongecoördineerd verkoopbeleid. Het was helaas de getrouwe afspiegeling van een van top tot basis lopende kloof die we niet hebben kunnen overbruggen. Het geschil was niet zozeer van tactische of strategische aard - het was veel meer een emotioneel conflict. Met aan de éne kant de PvdA-gezinden die bij hun ijverige toenaderingen vaak leken te vergeten dat er tamelijk fundamentele rationeel-politieke verschillen tussen PvdA en D'66 bleven bestaan die beter niet verdoezeld konden worden (door dubbele lidmaatschappen en zo).

Aan de andere zijde zij die het socialisme niet alleen afwezen als een ongewenste politieke oplossing maar daarin ook een blijvend gevaar bleven zien voor maatschappij en individu - een gevaar dat een voortdurend wantrouwen ten opzichte van de PvdA, hoe vriendschappelijk de relaties met de PvdA top ook waren, rechtvaardigde. De PvdA, liefde en haat in de boezem van D'66 - een klein hollands drama.

c) een organisatorisch probleem. Dat de organisatie van de partij de laatste jaren niet deugde weten we allemaal. Terecht heeft Gruyters vaak gewaarschuwd dat de partij op den duur niet effectief kon blijven met een rammelende organisatie. Het heeft nu weinig zin om aan te geven wáár de organisatie faalde. Maar één ding wil ik nog

wel noemen. De logge en topzware congressen werden steeds minder bruikbaar voor een continue gedachtenwisseling en besluitvorming. Ze dienden zeker niet de dynamiek die juist onze kracht was. Een eerder ingesteld soort partij-parlement is achteraf een gemiste kans.

Op 21 september zullen we ook oog moeten hebben voor de organisatie, als we nog iets willen. Dat brengt mij bij het hoofdpunt:

Wat staat ons te doen op 21 september - Wat willen we met D'66 ?

Ik onderscheid vier mogelijkheden - maar slechts twee daarvan lijken mij reële alternatieven. Toch noem ik alle vier:

A. Snel en radicaal opheffen van de partij.

B. Opheffing "op termijn" - Waarmee bedoeld wordt: nu reeds het besluit nemen dat D'66 niet meer zal deelnemen aan tweede-kamer-verkiezingen en aankondigen dat de partij volledig ook formeel zal worden opgedoekt tijdens of direct na die verkiezingen.

C. Een besluit de partij (voorlopig) niet op te heffen,

nog geen uitspraak te doen over wel of niet deelnemen aan tweede-kamerverkiezingen gekoppeld aan een soort verklaring, die een eerste formulering geeft van een denkbaar perspectief voor de D'66-igers (let wel: niet voor D'66).

D. Een laatste poging D'66 er weer bovenop te helpen, als organisatie en als electoraal alternatief.

- A en C zijn naar mijn mening de enige reële alternatieven.

Waarom B niet ? Het is een schijnoplossing. Een sparen van de kool (kabinet en fractie) en de geit (het uitgemolken D'66). Wie van ons is in ernst bereid zijn kostbare tijd en politiek gerichte energie nog te besteden aan een partij die een dergelijk besluit heeft genomen? Het is een a-psychologische - a-politieke oplossing die onze eer te na is.

Waarom D niet ?

Ik vermoed dat er maar weinigen zijn die dit willen bepleiten. De ruime toestand waarin de partij-organisatie zich bevind (één voorbeeld: minder dan 50% van de nominaal 4500 leden hebben dit jaar hun contributie betaald), met tal van opgeheven of in ontbinding verkerende afdelingen maakt dit reeds tot een illusie.

Waarom dan toch A niet ?

Ik heb het al toegegeven, er is veel te zeggen voor deze meest radicale oplossing. Enkele problemen van D'66 die onoplosbaar zijn gebleken heb ik al geschetst. De deplorabele electorale situatie komt daarbij. Voor de kiezers is D'66 een "losser" - en aardige lossers zoals wij krijgen wel sympathie maar geen stemmen meer. Dus ? Nee - toch niet opheffen. Waarom niet ? De opheffing van D'66 is niet alleen een zaak die D'66 aangaat: we zijn ons altijd bewust geweest van de verantwoordelijkheid die we op ons namen, als partij, als bondgenoot, als volksvertegenwoordigers. De grootste verantwoordelijkheid die we hebben genomen is die voor het kabinet Den Uyl. Als er ook maar de geringste kans

is dat wij dit kabinet, mét onze bewindslieden in moeilijkheden brengen door de partij nú op te heffen, is dat een sterk argument om het niet te doen.

- In iets mindere mate geldt een zelfde verantwoordelijkheid voor de tweede-kamerfractie, die mits gebonden aan een bestaande partij D'66 deel is van de parlementaire meerderheid voor dit kabinet - toch zou een radicale opheffing onvermijdelijk zijn en ook door mij worden bepleit, als er niet een mogelijkheid bestond voor een betere oplossing.

Waarom vóór C ?

Niet opheffen - weinig illusies - wel hoop.

Ik zei het al, de kern van deze optie is dat het een mogelijkheid biedt. Het is een uitdaging om als D'66-iger verder te leven met nog meer onzekerheid dan waaraan we al gewend waren. Om te beginnen is het voordeel van niet-opheffen het vervallen van de nadelen van wél opheffen. Dat is belangrijk maar op langere termijn niet het voorname.

D'66 bevat nog een potentiële van politiek geïnteresseerden en politiek-actieven die voorlopig bij geen enkele andere partij onder dak kunnen, Dat is vrij zeker. Minder zeker maar wel waarschijnlijk is dat deze D'66-ers een tegenhanger hebben bij het electoraat. Het is mijn veronderstelling dat een belangrijk deel van de partijloze floating vote onder de noemer te brengen is van links-progressief-liberaal, zonder zich te kunnen identificeren met één van de linkse partijen of met de CDA. Dat betekent dat er een gat is in Nederland, links van het midden. D'66 heeft dit gat tijdelijk van 67 tot 71 behoorlijk kunnen vullen. Daarna niet meer. Een tweede veronderstelling is dat dit gat voorlopig open zal blijven. De PvdA is en wordt geen progressieve volkspartij, veenbranden zoals de HP signaleerd schroeien binnen de PvdA alles weg behalve het socialisme. Het radicalisme van de PPR is veel te riskant. De CDA blijft alleen al door de inbreng van de CHU met een degelijke ketting aan het midden geklonken. De VVD hoeft ik niet eens te noemen, één Vonhoff maakt er nog geen liberaal priël van. En wie heeft er nog boodschap aan de euphorie managers van DS 70 ?

Tussen nu en 1977 kunnen we interessante politieke ontwikkelingen verwachten, juist in dat voorlopig niemandsland tussen links en midden. Ik meen dat D'66 toch nog een rol kan spelen bij het bezetten van dit terrein - of beter gezegd, niet D'66, niet de partij als zodanig, maar de D'66-ers die dit perspectief zien. En daarvoor is het nodig en nuttig dat deze D'66-ers niet uit elkaar gaan - dat er een zekere samenhang blijft die niet veel meer gemeen heeft met de partijstructuur die we kenden, maar wel een basis vormt voor het onderzoeken en benutten van de mogelijkheden die wij zelf en anderen kunnen creëren voor de volgende tweede-kamer-verkiezingen. Hoe stel ik mij dat voor - komt het neer op het oprichten van een nieuwe partij? Misschien wel, op het eind - maar we zijn nog lang niet zover, en het lijkt niet verstandig daar nu al uitspraken over te doen.

Want dat zou immers betekenen een nieuw initiatief alléén van D'66 - en dat zou weinig veranderen, in ieder geval weinig kans van slagen bieden. Wat kunnen wij doen in de nieuw te creëren open situatie?

In de eerste fase - na 21 september - de veronderstellingen waar ik vanuit ben gegaan onderzoeken op hun politieke realiteit, toetsen aan de opvattingen van mensen en groeperingen buiten D'66. Daarbij hoort nog een derde veronderstelling. Voor een voortzetting van een progressief regeringsbeleid kan een equivalent van D'66 niet gemist worden. Want gaat u maar na. Een combinatie van PvdA, PPR en PSP haalt het niet, als hij al ooit tot stand komt. En een coalitie van PvdA, PPR en PSP met de CDA is niet alleen een onaantrekkelijk, maar ook een onbestaanbaar monstroom. De uiterste consequentie van deze ontwikkeling is de PvdA teruggevoerd in de oppositie. Doorgeredeneerd; het wegvallen van D'66 maakt mede de weg vrij voor de terugkeer van de oude politieke verhoudingen: een rechts kabinet van VVD en CDA. De onmisbaarheid van D'66, of laten we zeggen van een links liberale groe-

pering voor het verkrijgen van de macht door links wordt door geen enkele partij zo goed beseft als door de PvdA. Dat levert twee voordelen op. Een hergroepering links van het midden zal niet worden gehinderd door inmenging van PvdA. Als D'66 wil participeren bij deze hergroepering kan de partij zich een grote bewegingsvrijheid juist ten opzichte van de PvdA veroorloven zonder van trouweloosheid te hoeven worden beschuldigd. En bewegingsvrijheid voor D'66 is misschien wel de belangrijkste voorwaarde voor de politieke toekomst van de overgebleven D'66-ers.

Het kiezen voor deze weg, met alle risico's dat we toch zullen stranden lijkt me de beste mogelijkheid om zo min mogelijk verloren te laten gaan van wat D'66 voor de nederlandse politiek betekent. Het perspectief is nog weinig helder - maar het is een perspectief. Voor de duidelijkheid: mijn opvattingen worden weliswaar door een deel van het hoofdbestuur gedeeld, maar geven niet HET standpunt van het HB weer. In de tweede congres-democratie komt het HB wel te voorschijn met een eigen standpunt en met voorstellen voor een organisatie die daarbij past.

in deze vorm niet meer zal deelnemen aan de volgende Tweede Kamerverkiezingen. Ik zeg zonder wrok, omdat we veel bereikt hebben, grote invloed hebben uitgeoefend op het politieke gebeuren, op de programma's van andere partijen, op de tot standkoming van het kabinet. Het zonder meer opheffen van de partij, nu of op termijn, biedt wel erg weinig perspectief voor al degenen die de D'66-mentaliteit hebben gesteund, gebouwd, uitgedragen. Voor hen en voor vele anderen die ons jaren geleden verlieten is er geen ander politiek tehuis met hetzelfde unieke denkklimaat.

In het veelkleurig politiek patroon dat Nederland nu eenmaal heeft - waar zelfs D'66 niets aan heeft kunnen veranderen - is het groen wonderlijk zwak vertegenwoordigd. Voor mij staat vast dat er een aanzienlijk electoraat is dat behoefte heeft een niet-confessionele, niet-socialistische, redelijke, analytische, ondogmatisch progressief-liberale partij. Niet-confessioneel omdat uitgangspunten gegroepeerd rond een confessie tot politieke onduidelijkheid leidt. Niet socialistisch omdat in socialistische partijen in de praktijk het gevaar dreigt dat door collectiviteit de aandacht voor het individu in de verdrukking komt.

Progressief-liberaal omdat het liberalisme dat de VVD vertegenwoordigt de vernieuwende trekken mist die aanwezig behoren te zijn, zoals uitbouw van de democratie, het doorbreken van taboes, alert inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen. Het feit dat - ondanks voortgaande ontkerstening - de christen-democratische partijen zich op het ogenblik lijken te handhaven, is naar mijn mening dan ook meer uit de nood geboren dan uit een blijvende verschuiving in het keuzepatroon.

Het is opmerkelijk dat het zo moeilijk blijkt dit gat in het politieke krachtenveld op te vullen. Kunnen de super-individualisten die zich er thuis voelen, elkaar niet vinden? Ik heb er behoefte aan te signaleren dat niet de D'66-ideeën, en -opvattingen door de kiezer zijn verworpen, voor zover de opinies van publiciteitsmedia en individuen zijn te peilen. Het is de vorm die de partij heeft aangenomen, waar de kiezer geen boodschap aan blijkt te hebben. Anders gezegd, we hebben volstrekt verwaarloosd te verwoorden wat de groep kiezers die van nature door D'66 vertegenwoordigd kon worden in het dagelijks leven bezighoudt. Voor zover ik de partij, met name in het laatste jaar, heb leren kennen bevreemdt een ruime meerderheid van de leden het dat D'66 zich niet onomwonden heeft opgeworpen als progressief-liberale partij, met geformuleerde uitgangspunten en een duidelijke onafhankelijkheid ten opzichte van met name de PvdA. Het is erg spijtig dat deze leden, politiek gemotiveerd en boerdovol constructieve ideeën voor een betere samenleving dreigen te verdampen in een politiek vacuüm. Het is niet van belang of D'66 al dan niet voortbestaat. Wel is van belang of deze politieke kracht wegen vindt om zich te doen gevoelen.

Kongresstuk 5

Beschouwing

Jan Terlouw

De beweging D'66 kenmerkte zich door objectiviteit, openheid, onafhankelijkheid, een analytische houding en een rechttoe-rechtaan benadering. Op de links-rechtsschaal was een beweging met deze kenmerken slecht te plaatsen. De beweging werd een partij, maar bleef het bewegingsidee koesteren. Daarmee kwam een nieuwe eigenschap aan het licht: naïveteit. Een politieke partij beoordeelt moties en amendementen niet uitsluitend op hun zakelijke merites, maar ook op hun partijpolitieke effect. Een politieke partij wordt geplaatst op de links-rechter schaal, of je dat wilt of niet. Een politieke partij raakt betrokken bij de macht en maakt daardoor vijanden. D'66 heeft - gedeeltelijk althans - té goedgegelovig gemeend dat de beweging zich naar buiten als partij kon manifesteren om daardoor aan invloed te winnen, en tegelijkertijd naar binnen als beweging kon blijven bestaan, om daardoor alle eigenschappen, in de eerste zin opgesomd, ongeschonden te bewaren.

Toen ik in september vorig jaar het voorzitterschap van de Tweede Kamerfractie overnam, rekende ik het tot mijn taak om te proberen D'66 haar plaats te laten innemen in het politieke krachtenveld, in het volle beseft dat we een politieke partij waren geworden, met een programma, regeringsverantwoordelijkheid en afspraken. Zo'n partij moet haar plaats afbakenen ten opzichte van andere partijen, ook ten op-

zichte van coalitiegenoten, en moet zich daarom bezinnen op haar fundamenten en doelstellingen. De partijleden waren het daar in overgrote meerderheid mee eens, dat bleek op het congres van 24 november 1973.

't Is niet gelukt om dit voor de statenverkiezingen zó uit te bouwen dat de kiezer in D'66 de partij zag die progressiviteit toetst aan redelijkheid en die individualiteit niet wil laten verspoelen door collectiviteit. Toch is er naar mijn overtuiging aan zo'n partij behoefte. Volgens de kiezer echter is onze rol als D'66 uitgespeeld. Ondanks vrij veel publiciteit voor de statenverkiezingen (zij het vrijwel zonder televisie), ondanks het feit dat we konden bogen op uitstekende statenfracties, ondanks veel goodwill en sympathie, verzamelden we een aantal stemmen nauwelijks groter dan het aantal mensen dat samen de kennissenkring vormt van onze leden.

D'66 is er in geslaagd iets te veranderen in de politieke mentaliteit. Enkele andere doeleinden zijn grandioos mislukt. Met name dat totstandkoming van een progressieve volkspartij is er niet van gekomen. Er zijn leden van D'66 die vinden dat zo langzamerhand de P.v.d.A. als zodanig aangemerkt kan worden. Het mag bekend worden verondersteld dat ik dat standpunt niet deel.

Wat moet er nu gebeuren?

Om te beginnen moeten we nu mijn inziens zonder wrok vaststellen dat D'66

Ik meen dat bestuurders en volksvertegenwoordigers moeten doen waar ze voor gekozen of benoemd zijn, n.l. hun taak naar beste vermogen uitvoeren zolang hun termijn duurt. Aan de volgende kamerverkiezingen moeten we onder de naam D'66 niet meer meedoen. Wel kunnen we nagaan of er een andere bedding is waarin onze opvattingen kunnen stromen. Wellicht is er animo voor te wekken om progressief-liberale uitgangspunten en doelstellingen te formuleren en te verkennen wie het gat in het politieke krachtenveld kunnen opvullen en hoe. Ik formuleer deze laatste zin opzetteljk nogal vrijblijvend, omdat ik mijzelf, functionerend in een patroon van afspraken en verplichtingen, niet de aangewezen acht om als eerste activiteiten in deze richting te ontplooiën. De werkzaamheden in het overlegorgaan van de progressieve partijen verliezen bij deze gedachtengang hun zin;

aan die zinvolheid kan toch al ruimschoots getwijfeld worden nu de progressieve volkspartij van de baan is. Overleg tussen de kamerfracties kan doorgaan op grond van verkiezingsbeloften, Keerpunt '72 en gezamenlijke steun aan het kabinet.

Kort samengevat: ik heb geen behoefte aan voortzetting van een splinterpartij D'66. Aan de andere kant zou ik het erg jammer vinden als allen die via D'66 in de afgelopen jaren politiek actief zijn geworden terugkeren naar hun televisie of hun tuintje. Bovendien hoop ik dat zich in de (nabije) toekomst ontwikkelingen in partijpolitiek Nederland zullen voordoen waardoor bundeling mogelijk wordt van politieke opvattingen die korthedshalve als progressief-liberaal zouden kunnen worden omschreven. En serieuze poging op het geëigende moment tot zo'n bundeling, kan op mijn steun rekenen.

besluiten zich op te heffen zonder onverantwoordelijk te handelen. Onverantwoordelijk t. a. v. de kiezers die in 1972 op D'66 gestemd hebben, en/of onverantwoordelijk t. o. v. de regering en dus indirect tegenover alle kiezers, althans al degenen die deze regering een lang leven toewensen.

Naar mijn mening zou een dergelijk besluit van het congres niet onverantwoordelijk zijn; integendeel, zo'n besluit zou consequent zijn en D'66 waardig. Het congres zou een besluit nemen, waarvan altijd gezegd is dat het onder deze omstandigheden zou worden genomen.

Het argument dat een opheffingsbesluit niet nu genomen hoeft te worden en daarom ook niet genomen moet worden spreekt mij niet aan.

De theorie dat je nooit weet hoe de kaarten bij de volgende verkiezingen liggen en dat het best mogelijk is dat D'66 dan wel weer een rol kan spelen, evenmin.

Als er bij de volgende verkiezingen plaats is voor een andere partij dan P. v. d. A., V. V. D. en C. D. A., dan moeten individuele D'66-ers tesamen met andere individuele Nederlanders daar maar op reageren. Ik zie niet dat D'66 met zijn eigen specifieke verleden en zijn thans bestaande image in zo'n situatie een geloofwaardige rol zou kunnen spelen.

Consequenties

Het is niet onverantwoordelijk tegenover die kiezers die in 1972 op D'66 gestemd hebben, omdat het besluit niet inhoudt - niet hoeft in te houden - dat volksvertegenwoordigers en bewindslieden opstappen. Het is evenmin onverantwoordelijk tegenover de regering Den Uyl, omdat zo'n besluit bepaald geen nieuw politiek feit is. De verkiezingen hebben immers bewezen dat D'66 geen partijpolitieke macht meer is. Iedereen, en zeker iedere politicus, is zich van dat feit bewust. Openlijke erkenning van dat feit maakt het niet meer waar of meer bekend. Ik meen echter dat het wel onverantwoordelijk zou zijn als het congres zou besluiten zich bij wijze van spreken op 21 september 1974 op te heffen. Bij voorbeeld in een motie zou aanbevelen dat volksvertegenwoordigers en bewindslieden zouden moeten verdwijnen (daargelaten of alle op de Tweede Kamerlijsten voorkomende kandidaten inderdaad zouden bedanken op grond van zo'n motie, om niet te spreken van thans zittende fractieleiden en bewindslieden).

Dat zou namelijk wel een nieuw politiek feit betekenen, met name voor de regering. Als één minister en drie staatssecretarissen zouden verdwijnen, zou daar haast zeker een regeringscrisis en dus nieuwe verkiezingen het gevolg van zijn.

Ik vind niet dat wij - juist op grond van onze gebleken geringe politieke macht - een dergelijke crisis voor onze politieke macht - een dergelijke crisis voor onze politieke verantwoording kunnen nemen. Uit dit alles volgt dat bewinds-

Kongresstuk 6

Moet D'66 blijven?

Anneke M. Goudsmit

Enige tijd geleden heb ik in Democraat een raadseltje, een invuloefening opgegeven. In de zin: "het zou. . . . zijn voor de Nederlandse maatschappij als D'66 ophield te bestaan" moest het ontbrekende woord worden ingevuld. Het is natuurlijk objectief volstrekt niet interessant of de organisatie D'66 al of niet blijft bestaan.

Interessant is op welke manier de ideeën van D'66 zoals geuit in diverse rapporten, nota's e. d. en in diverse volksvertegenwoordigingen - welke ideeën ook, voorzover ze nog niet zijn overgenomen of gerealiseerd, nog steeds zeer de moeite waard zijn - het beste kunnen worden verwezenlijkt. Als de D'66-structuur daarvoor doelmatig is, moet hij blijven bestaan; als dat niet het geval is moet D'66 in principe worden opgeheven en moet gezocht worden naar andere wegen om die ideeën te verwezenlijken. De kiezers hebben zeer duidelijk beslist dat zij aan D'66 geen behoefte meer hebben als politieke partij, als politieke macht.

Nog afgezien van het feit dat D'66 als democratische partij deze kiesersuitspraak moet erkennen en afgezien van het feit dat D'66 altijd heeft gezegd niet voor de eeuwigheid en niet als splinterpartij te willen blijven bestaan, houdt dit in dat de organisatie D'66 niet doelmatig meer is als middel om D'66-ideeën te verwezenlijken.

Vertrouwen

Het lijkt mij op dit moment volstrekt irrealistisch te veronderstellen dat het voor D'66 mogelijk zou zijn bij de volgende verkiezingen een redelijke mate van vertrouwen bij de kiezers - vertaald in b. v. 6 zetels - terug te

winnen. D'66 heeft haar krediet verloren en in open markt situatie met veel concurrentie is een dergelijk verlies aan vertrouwen bij de consument niet terug te winnen zonder het product drastisch te wijzigen - hetgeen politiek niet gewenst is en bovendien in innerlijke tegenstelling met een der D'66 doelstellingen, nl. eerlijkheid en geloofwaardigheid in de politiek - of de naam te veranderen, hetgeen bij een politieke partij onmogelijk is (hetgeen iets anders is dan een nieuwe partij oprichten, maar daar voel ik om andere redenen op dit moment niets voor).

Het is in dit verband niet van belang waaraan het verlies van vertrouwen van de kiezer is te wijten; aan de wijze van politiek bedrijven, of aan de inhoud van de politiek. Het is met andere woorden in dit verband niet van belang, of wij er niet in geslaagd zijn over te brengen aan de kiezers wat wij gewild en gedaan hebben, terwijl de kiezers - als wij daarin wel geslaagd waren - ons wel voldoende vertrouwen zouden hebben geschonken, of dat de kiezers wel begrepen hebben wat wij doen en willen en juist daarom geen behoefte aan ons hebben.

Het is duidelijk dat in het raadseltje "onverschillig" of zelfs "slecht" moet worden ingevuld.

"Slecht" omdat een splinterpartij in het parlement het werk benadeelt, omdat het de staat overbodig geld kost, omdat het de duidelijkheid in de politiek niet bevordert. Derhalve moet D'66 ophouden te bestaan.

De volgende vraag is of D'66 nu kan

lieden en kamerfractie moeten blijven zitten tot volgende verkiezingen (de gekozen staten- en raadsleden moeten naar mijn mening zelf bepalen wat zij doen; van verantwoordelijkheid t. o. v. regering is bij hen geen sprake).

Omdat fractieleden een politieke steun nodig hebben of wenselijk vinden, is het gewenst dat er nog werkgroepen tot steun van de fracties blijven bestaan. Omdat bovendien de intellectuele inhoud van D'66 zoals ik in het begin al schreef, nog steeds de moeite waard is, zou het goed zijn als de werkgroepen bovendien nog ideeën wereldkundig maakten ter overname door anderen, in het algemeen belang! De werkgroepen die aldus meer expliciet dan tot nu toe een algemeen - discussie over maatschappelijke problemen bevorderend - doel krijgen, zouden in het kader van de Wetenschappelijke Stichting moeten (blijven) werken. Omdat het voorts staatsrechterlijk vreemd (maar wel mogelijk) is als er Eerste en Tweede Kamerleden zouden zijn die wel door een partij kandidaat zijn gesteld maar zitting in een der Kamers hebben zonder dat die partij nog bestaat, zal de partij organisatorisch nog moeten blijven bestaan.

De activiteiten van de partij moeten getoetst worden aan de vraag of ze zin hebben in het kader van bestaan tot de volgende verkiezingen. Zo zou bv. televisie- en radiozendtijd niet aan partijpolitieke, maar aan algemene vraagstukken, mogelijk naar aanleiding van rapporten of nota's uit de werkgroepen, gewijd moeten worden.

Kort gezegd, alle electoraal gerichte activiteiten, zowel van de partij als van de individuele D'66-ers mogen naar mijn mening ophouden. Alle activiteiten die gericht zijn op oplossing van, althans bijdrage aan een oplossing van maatschappelijke problemen, zijn uit de aard der zaak nuttig en zouden wat mij betreft zoveel mogelijk moeten doorgaan. Alle andere activiteiten van volksvertegenwoordigers en anderen moeten getoetst worden aan de vraag of ze nuttig zijn voor hun werk, respectievelijk voor een naar hun (D'66) mening goed (regerings) beleid. Voor zover ik weet hebben de Permanent Overleg Orgaan-activiteiten daar weinig mee te maken; aangezien partijpolitieke of electorale overwegingen geen rol meer spelen is al of niet deelname naar mijn mening een kwestie van per-

soonlijke voorkeur of interesse. Er is in elk geval niets tegen.

Resumerende: het congres moet naar mijn mening besluiten

1. D'66 op te heffen per de datum van de instellatie van de nieuwe Tweede Kamer na de eerstvolgende verkiezingen
2. Alle partijactiviteiten te staken, behalve die welke in verband met het bestaan van de Wetenschappelijke Stichting nodig zijn
3. De Wetenschappelijke Stichting te laten voortbestaan als daar de nodige mankracht en het nodige enthousiasme voor blijkt te bestaan.

Ten slotte zou ik iedereen die mijn conclusies deelt, al of niet op grond van dezelfde argumenten, willen opwekken toch, of juist, naar het congres te gaan. Indien diegenen die voor opheffing zijn mede om die reden niet komen, betekent dit dat diegenen voor doorgaan zijn, een niet representatieve meerderheid op het congres vormen!

Kongresstuk 7

Tel uit ons verlies

J.F. Glastra-van Loon

Ook verlies moet worden uitgeteld. Doorgaan met D'66 alsof het een partij is met nieuwe levenskansen zou even onrealistisch zijn (en politiek onzinnig) als dáárom meteen besluiten alles erbij neer te gooien. Laten we eerst, gebruik makend van de opgedane ervaringen, zo koel mogelijk onze mogelijkheden en onmogelijkheden berekenen. Zo'n berekening ziet er voor mij als volgt uit:

1. Het is gebleken dat in Nederland géén meerderheid is te behalen voor een progressieve coalitie met de PvdA als zwaartepunt.
2. D'66 heeft door de nauwe samenwerking met de PvdA en PPR de vorming van de huidige regering mee mogelijk gemaakt.
3. D'66 heeft veel bijgedragen tot een mentaliteits- en koersverandering onder politici van links en (in mindere mate) het midden.
4. D'66 heeft zowel organisatorisch als financieel een gebrekkig beleid gevoerd en zich daardoor bij de laatste verkiezingen nauwelijks aan de kiezers kunnen tonen.
5. D'66 is, vooral in 'de top', innerlijk verdeeld geweest over zijn partijpolitieke koersbepaling - en dat hebben de kiezers wel degelijk kunnen waarnemen.
6. D'66 heeft door dit alles partijpolitiek gezicht en eigen aantrekkingskracht voor de kiezers verloren.

Zie daar een per saldo duidelijk negatief uitvallende opsomming van opgedane ervaringen. Wat is er nu nog over, wat zijn de nog openstaande mogelijkheden?

1. Over is een, over het land verspreide groep mensen (niet alleen partijleden) die elkaar in de politiek en daaraan verwante activiteiten (werkgroepen, wetenschappelijk studiecentrum e. d.) hebben leren kennen en waarderen, waaronder mensen die in diverse bestuursfuncties ervaring hebben opgedaan.
2. Over is een stuk organisatie, waardoor die mensen voor elkaar bereikbaar zijn.
3. Er worden nog enkele zetels en posten door D'66-igers bezet.
4. Er is een open plek in het partijpolitieke spectrum - ergens tussen de confessionelen en dogmatische socialisten, tussen links radicalen en VVD.

Tot zover het uittellen van onze verlies- en restposten. Voor ieder die de uitgangspunten en doelstellingen van D'66 heeft vastgehouden is er echter nog iets veel belangrijkers aan de orde: zowel op het gebied van de milieu- en grondstoffenbeheer als op dat van de democratisering en het humaner maken van onze maatschappij is er nog een enorm stuk politiek werk te doen. Niet minder in feite dan het omturnen van een vercommercialiseerde, verburo-

kratiseerde en verteknokratiseerde - de productie-konsumtie spiraal voortdurend omhoogjarende - maatschappij in één, die de menselijke persoon, menselijke schaal en menselijke verhoudingen centraal plaatst. Wie dat doel voor ogen houdt zal met mij tot de konklusie moeten komen dat geen enkele vande ons nog beschikbare middelen en mogelijkheden, hoe gering die misschien ook mogen zijn, verkwist en verkwanseld mag worden.

Dit klemt des te meer, omdat aan de ene kant van VVD, CHU en hun trawanten geen enkele positieve en veel negatieve acties in deze opzichten verwacht moeten worden, aan de andere kant onze doelstellingen bij PvdA en PPR niet in voldoende veilige handen zijn.

Er is, met andere woorden, niet alleen een gat in het partijpolitieke spectrum, niet alleen een mogelijkheid een voldoende groot aantal kiezers op een gemeenschappelijke noemer te verenigen - er is voor wie wel bereid is de partij maar niet de doelstellingen van D'66 prijs te geven ook een noodzaak om aan het totstandkomen van zo'n partij te werken.

Het zonder op zijn minst een poging daartoe - nu of op termijn - op grond van een aantal ontgoochelende ervaringen uit de afgelopen periode ontbinden van D'66 en zo maar uit elkaar laten gaan van allen die in dat kader hebben samengewerkt, zou naar mijn mening een defatistische daad zijn waarmee wij onze doelstellingen zouden schaden.

De beslissende vraag waarvoor we staan is: Hoe kunnen wij nog effectief politiek bedrijven ten behoeve van onze doelstellingen?

Ik meen dat het antwoord op die vraag niet onmiddellijk kan worden gegeven,

wel op korte termijn moet worden gevonden. Ik meen ook dat nu al onze bereidheid moet komen vast te staan D'66 op te heffen ten behoeve van een nieuwe partij. Niet in aanmerking komt m. i. nu al te besluiten D'66 te ontbinden en wel om de volgende redenen:

Ten eerste, omdat het alleen schijnbaar realistisch, in feite verkwistend zou zijn met een potentieel dat - hoe gering ook numeriek gezien - nog steeds aanwezig is.

Ten tweede omdat we afspraken en verplichtingen zijn aangegaan die we dienen na te komen.

Ten derde, omdat het politiek en staatkundig onjuist zou zijn:

Het mandaat van de algemene verkiezingen van 1972 is niet alleen formeel staatsrechtelijk maar ook materieel-politiek nog steeds intact en bindend - het kan bijvoorbeeld niet aan andere partijen worden overgedragen.

Opheffing van D'66 nu zou bovendien niet alleen de regering in gevaar brengen, maar ook op langere termijn de geloofwaardigheid van een (gematigd) progressieve regeringscoalitie in de ogen van de kiezer afbreuk doen.

Op dit moment staan ons m. i. drie dingen te doen:

1. Duidelijk uitspreken dat D'66 voor de zittingsduur van deze regering de gemaakte afspraken en aangegane verplichtingen zal nakomen.
2. Het partij-apparaat tot een minimum reduceren overeenkomstig het voorstel Erwin Nypels.
3. Uitdrukkelijk verklaren dat wij voor onze doelstellingen politiek actief willen blijven (eventueel óók door mee te werken aan de vorming van een nieuwe partij vóór de volgende algemene verkiezingen).

zich zullen willen inzetten, minder kans dan ooit om de interne tegenstellingen op te lossen.

Déze klub mensen, die Het Verleden D'66 gemeen hebben en nu zijn uitgeblust, moet worden ontbonden: juist in de hoop, dat de vele voortreffelijke mensen die via D'66 ervaring hebben opgedaan met alle mogelijke kanten van politieke vertegenwoordiging en bestuur weer inspirerend kunnen gaan werken in andere verbanden. Een discussie over het hoe en wanneer van de ontbinding lijkt uitsluitend interessant voor juristen: de partij bestaat in feite al niet meer, maar er is nog wat werk te doen en de D'66-ers in volksvertegenwoordiging en regering moeten iets van een legitimatie houden. Formeel opheffen zou daarom beter kunnen wachten tot het moment dat deze belemmeringen zijn vervallen. Intussen zou het fijn zijn als op het komende kongres de feitelijke opheffing met enige glans zou kunnen verlopen; dat zijn we toch eigenlijk aan onze stand verplicht.

Kongresstuk 8

't Is mooi geweest

Paula Wassen-van Schaveren

In de Haagse Post van november vorig jaar (HP 47-24-11-1973 p. 54-55) schreef ik een artikel over de bestaanscrisis waarin D'66 was terecht gekomen. Het kwam hier op neer:

1. D'66 is groot geworden in de stromachtige jaren '60, omdat het grandioos gestalte gaf aan de idealen van die tijd: mondigheid in plaats van paternalisme, openheid en duidelijkheid in plaats van ondoorzichtige compromissen.

De jaren '70 brengen een terugkeer naar de 'gewone' politiek van de traditionele partijen: belangenbehartiging van eigen kiezers, maar bij verscherpte tegenstellingen tussen 'willen-hebbers' en 'willen-houders'.

Het D'66 van de beginjaren is uit de mode.

2. Binnen D'66 heeft de friktie steeds verlammerender gewerkt tussen enerzijds de beweging -tijdgebonden, gericht op omvormen van anderen, kiezers en organisatie alleen nodig om voorhoedefunctie te kunnen vervullen en anderzijds de partij -gericht op continuïteit, behoefte om eigen politieke prioriteiten en werkwijze met andere partijen te konfronteren, eigen kiezers en partijorganisatie nodig om prioriteiten te formuleren en te realiseren.

Deze tweeslachtigheid is steeds verstaald in de strijdyaag 'Vóór of tegen de PvdA' en heeft herformuleren van de eigen doelstellingen, het opbouwen van een goede organisatie en blijvend binden van een eigen groep kiezers steeds in de weg gestaan.

3. D'66 heeft met Terlouw als nieuwe voorman een kans om althans voorlopig een eigen plaats in de politiek in te nemen.

Dat lukt alleen als de friktie beweging-partij wordt opgelost, als de kommu-

nikatie binnen de partij wordt hersteld, als het kader wordt verbreed en vernieuwd, als de politieke discussie weer in de hele partij op gang komt en als D'66 zelfbewust kiezers gaat winnen voor een stuk progressieve politiek dat door andere partijen onvoldoende wordt ingebracht. De verkiezingen in '74 zullen beslissen.

Wat is er sinds november gebeurd? De dreiging van een faillissement kon worden afgewend. De speech van Jan Terlouw op het kongres deed bij velen de hoop opleven dat het misschien mogelijk was D'66 opnieuw op te bouwen. De resolutie van de partijtop combineerde echter alle elementen van de oude tegenstellingen: de friktie werd niet opgelost.

Een landelijke strategie, gedragen door eensgezinde inspanning om te proberen de kiezers terug te winnen (opiniepeilingen: 0.5%), bleek dan ook niet uitgezet te kunnen worden. De structuurverandering van de partij die de kloof tussen top en basis had kunnen dichten werd niet ingevoerd; het eerste kongres sinds jaren waar niet over politieke taktiek maar over inhoud zou worden gepraat, stelde teleur. De kiezers spraken zich vernietigend uit over wat D'66 hen bood.

't Is mooi geweest, zeg ik nu, met steeds meer overtuiging naar mate de verkiezingsuitslag verder achter me ligt.

We hebben hard gewerkt om een nieuwe start mogelijk te maken. Het is niet gelukt en er is geen enkele aanwijzing dat het binnenkort wél zal lukken. In tegendeel, de handicaps zijn alleen maar groter geworden: geen geld, een image van weggevaagd-zijn voor de buitenwereld, nog minder mensen die

Wat voor werk moet er nog worden gedaan? Over de afwikkeling van de financiële verplichtingen moet door het komende, waarschijnlijk laatste, kongres een besluit worden genomen, omdat daarna van controle geen sprake meer zal zijn. Een archief moet worden samengesteld en ondergebracht ten behoeve van de politieke geschiedschrijving.

Het zou onjuist zijn om de indruk te wekken dat er nog sprake zou kunnen zijn van enige dienstverlening in de zin van: een kader bieden voor politieke meningsvorming via afdelingen/HB/kongressen; via de Democraat; via een partijsekretariaat, en dat er nog gesproken zou kunnen worden namens de partij D'66, bijvoorbeeld in het Overlegorgaan van de Progressieve Partijen. De medeverantwoordelijkheid die D'66 heeft voor deze regering kan alleen nog door de beide Kamerfrakties worden gedragen.

Onder de vleugels van de Wetenschappelijke Stichting zouden de werkgroepen die goed draaien zo lang mogelijk aan het werk moeten blijven met vooral twee doeleinden voor ogen: onderbouwen van het werk van de Volksvertegenwoordigers, vooral nu de meningsvorming via kongressen wegvalt, en inventariseren wat de inbreng van D'66 is geweest, hoe de ideeën over maatschappelijke knelpunten, partijvorming, politieke prioriteiten en werkwijze hebben uitgewerkt.

Voorbeeld: het lijkt erop alsof onze voorstellen om openheid te realiseren wél taboes hebben helpen doorbreken (naast Provo, Zo is 't, Kabouters en VPRO), wél tot meer openbaarheid van vergaderingen en stukken hebben geleid, maar daarbij de gevaren van manipulatie door middel van openbaarheid onvoldoende hebben ingekalkuleerd. Al werkende -zoveel mogelijk naar publikaties toe- zal wel blijken of de Stichting, ook na wegvallen van partij en subsidie, toekomst heeft als centrum voor politieke meningsvorming.

Moet er nu een nieuwe partij opgericht worden om de eigen politieke stroming die D'66 wel degelijk was opnieuw vorm te geven?

Ik ben ervan overtuigd dat wij een progressief soort liberalisme hebben vertegenwoordigd, dat als een komplement gezien kan worden van het progressieve socialisme - gekenmerkt onder andere door relatief méér oog voor maatschappelijke veranderingen ten gevolge van technologische en andere ontwikkelingen, méér gehecht aan individuele vrijheid en verantwoordelijkheid, minder in beslag genomen door herverdeling ten behoeve van de maatschappelijk zwakkeren en minder wantrouwend ten opzichte van andere groeperingen. Maar ik maak me op dit moment geen enkele illusie over de kansen van een

progressief liberale stroming om in de Nederlandse politieke verhoudingen van dit ogenblik als partij met tenminste 15 zetels over het voetlicht te komen. De mensen die het eerste kader zouden kunnen vormen zijn verliezers of hebben invloed in traditioneel gevestigde partijen. Deze laatsien zullen daar alleen uitreden als hen het werken echt onmogelijk wordt gemaakt. Die situatie lijkt mij niet aan de orde. Wie niet wil afhaken - en ik hoop dat dat er velen zijn - zal over zijn bezwaren tegen tenminste één traditionele partij moeten heenstappen, en daar samen met andere geestverwanten opnieuw inspirerend aan het werk gaan. Dat wordt voor mij de Partij van de Arbeid.

uitgangspunten. zijn politieke "begin-selen". die bij de samenstelling van het programma werden gehanteerd, aan te geven. Tevens is verzuimd om tijdig de andere programmapunten dan die op staatsrechtelijk gebied, en in het bijzonder de belangrijkste verschillen met de PvdA in de presentatie van D'66 centraal te stellen.

Pas bij de P. S. -verkiezingen hebben Jan Terlouw en Paula Wassen serieuze pogingen gedaan om dat te doen, maar toen was het al te laat; D'66 heeft daardoor geen voor de kiezer duidelijk herkenbare eigen plaats in de politiek verkregen! D'66 heeft thans ideeën en kader, geen leden en kiezers!

D'66 is een landelijk politieke partij. Dit houdt in dat over het lot van deze partij pas definitief beslist mag worden aan de vooravond van landelijke verkiezingen, d. w. z. enkele maanden voor de Tweede Kamer-verkiezingen van mei 1977 of zoveel eerder als nodig is bij vervroegde verkiezingen.

In de periode van maximaal 2½ jaar die ons scheidt van het moment dat we moeten beslissen over D'66 moeten we grondig onderzoeken welke mogelijkheden bestaan om de belangrijkste D'66 denkbeelden vorm te geven. Een keuze kan b. v. gemaakt worden uit:

1. zelfstandig de verkiezingen ingaan, maar met een veel zwaarder programma accent op de eigen plaats in de politiek (ideologie/beginselen);
2. oprichting van een nieuwe partij met andere personen of groepen, waarbij een sterke inbreng vanuit de D'66 ideeënwereld plaats vindt;
3. opgaan in een bestaande partij om daarbinnen een groot deel van onze programmapunten te bepleiten;
4. omvorming van D'66 tot een actiecentrum zonder binding met één speciale politieke partij, welke zich richt tot de overheid en alle partijen. Een zorgvuldige oriëntatie bij vele personen en groepen buiten onze kring, waaronder ook degene die onze partij in het verleden hebben verlaten - zoals de groep Wessel - is daarvoor vereist.

Uit het voorgaande blijkt dat ik er tegenstander van ben om in september te besluiten om D'66 nog dit jaar op te heffen, òf om in september te besluiten D'66 op te heffen bij de eerstvolgende Tweede-Kamer-verkiezingen (opheffen op termijn). Tegen het nemen van een van deze besluiten pleiten verder de volgende argumenten:

Door deel te nemen aan de Tweede Kamer-verkiezingen van 1972 heeft D'66 verplichtingen gekregen t. o. v. het Kabinet-Den Uyl, de D'66 bewindsliden daarin en de Tweede Kamer-fractie. Verplichtingen bestaan bovendien t. o. v. de kleine groep kiezers die nog dit jaar op ons gestemd heeft. Opheffen betekent; het zich onttrekken aan deze verplichtingen. Maar dat is ook het geval bij opheffing op termijn. Opheffing op termijn zal n. l. in de praktijk onmogelijk zijn. Er zullen weinig personen bereid zijn nog lid te

Kongresstuk 9

Wat nu ?

Erwin Nypels

Naast de in ontwikkeling zijnde drie grote politieke groeperingen PvdA, VVD en CDA is er m. i. vooralsnog behoefte aan een vierde, een progressief-liberale groepering.

Ons land heeft een grote partij nodig waarin de conservatieven zich kunnen verenigen. Hoewel de VVD zich officieel liberaal noemt, biedt deze partij steeds meer een tehuis voor de conservatieve kiezers. Deze ontwikkeling valt toe te juichen en dient dus voort te gaan.

Als tegenhanger dient zich de Partij van de Arbeid als progressieve partij aan, een partij met open oog voor belangrijke nieuwe vraagstukken (democratisering - d. i. o. a. spreiding van kennis, macht, bezit en inkomens - milieuvernieuwing, ontwikkelingslanden enz). Maar het blijkt dat velen in deze partij bij de keuze van de oplossingen de voorkeur hebben voor collectieve maatregelen waarbij aan het zelf denken en doen van de burgers een betrekkelijk kleine plaats en aan de overheid een wel zeer grote plaats wordt toegedacht.

Er bestaat daarom in de Nederlandse politiek behoefte aan een progressieve groepering, een partij met open oog voor de belangrijke nieuwe vraagstukken, die bij het kiezen van de oplossingen een sterke nadruk legt op persoonsgerichte maatregelen, individuele vrijheid, zelf denken en doen door de burgers, kortom een progressief-liberale of vrijzinnig-democratische groepering.

Het Christen-Democratisch Appèl kan momenteel voor de progressief-liberalen geen onderdak bieden. Daarvoor zal b. v. eerst de C van het CDA geschrapt moeten worden. Het handhaven van de C houdt n. l. een onvaard-

bare discriminatie in t. o. v. personen met een andere levensovertuiging. Voorts bevat het CDA nog vele conservatieve leden en kiezers, o. a. van de CHU, hetgeen het voeren van een progressieve politiek belemmert.

Voor mij persoonlijk is D'66 van het begin af aan de gewenste progressief-liberale partij geweest. Ik heb dat ook nimmer verborgen gehouden. De D'66 programmapunten en -rapporten getuigen vrijwel stuk voor stuk van een individueel gerichte aanpak en zijn erop gericht burgers en groepen van burgers een zo groot mogelijke vrijheid en verantwoordelijkheid te geven.

Uit de allerbedroevenste verkiezingsresultaten van dit jaar bleek tot mijn teleurstelling dat D'66 er niet in is geslaagd om voor de progressief-liberale kiezers een politiek tehuis te bieden. Een voortzetting van D'66 op de huidige wijze is dan ook niet gewenst. Een voortzetting van de partij op het niveau van 1 kamerzetel wordt overigens door vrijwel alle partijleden afgewezen. Hoe komen we in deze slechte situatie?

M. i. is de oorzaak hiervan groten-deels gelegen in het feit dat de kiezers over D'66 nauwelijks iets meer weten dan de staatsrechtelijke opvattingen en dat D'66 voor de rest als bijwagen van de PvdA wordt beschouwd. Dat D'66 tot de meeste ideeën-rijke partijen behoort met het meest volledige programma (bewijs; zie politiek programma, Beleidsplan en de 60 rapporten van de D'66-werkgroepen) en daarmee een eigen plaats heeft verworven in de Nederlandse politiek, bleef onbekend.

Dit werd veroorzaakt doordat D'66 heeft verzuimd zijn doelstellingen en

blijven en werkzaamheden te verrichten voor een partij waarvan zeker is dat die gaat verdwijnen. Door een besluit tot opheffing op termijn zal onmiddellijk een snelle desintegratie beginnen. waardoor binnen drie maanden de partij zal zijn geliquideerd. Zo'n besluit heeft precies hetzelfde effect als een besluit tot directe opheffing.

Door opheffing van de partij wordt voortzetting van de werkzaamheden van de Wetenschappelijke Stichting sterk bemoeilijkt of zelfs onmogelijk.

Opheffing op termijn is voorts onverstandig omdat op dit moment helemaal niet valt te voorzien hoe de politieke verhoudingen zich over 2 à 2½ jaar hebben ontwikkeld.

Om voorafgaande aan de eerstkomende Tweede Kamer-verkiezingen zo vrij mogelijk over D'66 te kunnen beslissen moet ervoor gezorgd worden dat de mensen er nog zijn, één bescheiden organisatie in stand wordt gehouden en de voortgang van het politiek denkwerk wordt gewaarborgd. Rekening houdend met het geringe aantal mensen en de uiterst beperkte financiële mogelijkheden leidt dit tot het volgende voorstel voor de lopende parlementaire periode:

De partij beperkt zijn activiteiten tot het statutair vereiste minimum en het huidige partijsecretariaat wordt afgesloten, waardoor de kosten tot een ge-

ring bedrag worden teruggebracht. De nog benodigde congressen worden zoveel mogelijk gecombineerd met studiebijeenkomsten van de Wetenschappelijke Stichting.

Een zwaarder accent wordt gelegd op de werkzaamheden van de Wetenschappelijke Stichting: deze kunnen met betrekkelijk weinig geld worden gedaan. De stichting dient zich daarbij toe te leggen op het adviseren van de D'66 leden in de vertegenwoordigende lichamen en op de verdere samenstelling van rapporten over politiek belangrijke onderwerpen. De stichting gaat daarbij verder een politiek-wetenschappelijk discussieblad uitgeven, dat de Democraat als communicatiemiddel vervangt. Het septembercongres van D'66 neemt het besluit dat de leden van D'66 een collectief abonnement nemen op dit blad. Hiertoe zal een gedeelte (b. v. f 20 à 25) van de te innen partijcontributies aan de stichting als abonnementsgeld/bijdrage betaald worden. Gestreefd zal worden naar de oprichting van regionale studiegroepen in stichtingsverband.

Door middel van de werkgroep rapporten, het nieuwe blad van de stichting, de radio- en TV-zendtijd en het optreden van de Kamerleden wordt getracht grotere bekendheid te geven aan de binnen D'66-kring ontwikkelde ideeën. De werkgroepen kunnen hiertoe b. v. een deel van de radio-uitzendingen verzorgen.

In deze opzet blijft de positie van de Eerste en Tweede Kamerleden en de bewindslieden in het Kabinet Den Uyl in principe onveranderd; zij blijven moreel gebonden aan Keerpunt '72 en daarnaast aan de partijprogramma's. Ook de verhouding partijsticiting blijft in principe gelijk, zij het dat wellicht het aantal H. B. -leden in het stichtingsbestuur uitgebreid zou kunnen worden van twee tot vier.

Overwogen moet worden de deelname aan het Permanent Overlegorgaan te beperken. Deze zou meer het karakter van een waarnemerschap kunnen krijgen voorzover het andere onderwerpen betreft dan de uitvoering van Keerpunt '72 en het beleid van het Kabinet Den Uyl.

Hoe het ook zij, ik doe een dringend beroep op het septembercongres om nog geen definitief besluit over D'66 te nemen waardoor aan de leden die in de lopende parlementaire periode willen doorwerken, de mogelijkheid hiertoe wordt ontnomen!

De binnen D'66-kring ontwikkelde ideeën zijn te waardevol om nu al definitief op de rommelzolder te gooien. Men moet zich verder goed realiseren dat door feitelijke opheffing van de partij zonder dat al een verantwoord alternatief is gevonden de meeste partijleden politiek dakloos worden; hier geldt het spreekwoord over die oude schoenen, u weet wel!

alleen is D'66 er nooit in geslaagd dat duidelijk te maken.

Het ongelijk namelijk van het socialisme als gelijkheidsideaal zonder meer en van het kapitalisme als vrijheidsideaal sec.

Ondanks alles wat er de laatste vier jaar in de Nederlandse politiek gebeurd is blijf ik van oordeel dat er in ons land velen zijn die het sociaal economisch dogmatisme van links en rechts afwijzen en die uit politiek instinct dan naar het midden koersën. Dan moet er echter wel een partij zijn waarin die politiek redelijk vrijzinnigen zich kunnen herkennen en daarin heeft D'66 gefaald. Dat is spijtig maar niet catastrofaal.

Een ramp zou het pas worden als D'66 niet bereid zou zijn de les te leren die de kiezers hem voorschotelen. Overigens schijnt het niet duidelijk formuleren van een sociaal-economisch middenstandpunt tussen socialisme en liberalisme voor lieden van onze signatuur moeilijk te zijn. Want als de Liberaal Democratische Partij van Wessel en Schuyer zich met zijn beginselverklaring tot ons en anderen wendt, dan valt ook daarin het ontbreken van een sociaal-economische visie op de samenleving op. En toch wordt de ruggegraat van een politieke partij door een dergelijke visie bepaald op straffe van ondergang naar de historie van D'66 leert.

Waar derhalve volgens mij behoefte aan bestaat in ons politieke veld is een partij die zich ondogmatisch opstelt

Een links-liberale partij

H.J. Zeevalking

Bij de oprichting van D'66 zijn er enkelen geweest die de zwakte van de partij al onmiddellijk hebben onderkend. Het waren degenen die wezen op het ontbreken van een duidelijke sociaal-economische paragraaf in het program. Ook het Appél, de voorloper van het program, was daar al mank aangegaan. Alle oprichters waren eensgezind over de stelling dat men ongerust was 'over de ernstige devaluatie van onze democratie' in die dagen, over de nieuwe verhouding tussen regering en parlement die er moest komen, over de radicale democratisering die men noodzakelijk achtte en over het verzet tegen inbreuken op de geestelijke vrijheden waaraan men leiding wenste te geven.

Pover tegen dat alles stak de sociaal-economische visie af. Het bleef bij een stelling als: "Bij de beoordeling van de inkomens- en vermogensverdeling gaat de partij uit van de wenselijkheid van een redelijk evenwicht tussen sociale rechtvaardigheid en economische doelmatigheid. Een stelling overigens die op zichzelf nog zo slecht niet is, maar die verder in de loop van de korte geschiedenis van D'66 nim-

mer aan een behoorlijk uitdiepen werd onderworpen en althans het gezicht van de partij naar buiten nauwelijks heeft bepaald.

Na de staatsrechtelijke ideeën was het later vooral het milieu-aspect dat sterk tot de verbeelding van de D'66-leden ging spreken, maar voor dat aspect bleken de kiezers niet warm te krijgen.

Merkwaardig genoeg bleek dat in de zestiger jaren met de staatsrecht-ideeën wel het geval te zijn.

De crisis waarin toen de werkwijze van regering en parlement verkeerde en waarop D'66 wees werd door de kiezer wel herkend in tegenstelling tot de milieucrisis in de jaren zeventig. Naar de mening van de kiezer is die crisis er niet, dan wel meent men, dat de oplossing van die crisis niet van een partij als D'66 verwacht mag worden. Echter wat naar de mening van de kiezer er duidelijk wel is, is de crisis waarin hij zichzelf sociaal-economisch bevindt. Daarom stemt hij P. v. d. A. of V. V. D. uit louter eigenbelang en stelt men; geef hem daar dan maar eens ongelijk in.

Dat ongelijk is er echter wel degelijk.

tussen socialisten en conservatieven en die een dergelijke opstelling vooral sociaal economisch gezien waar weet te maken. Een dergelijke partij dient minder een waakhond te zijn ten opzichte van de P. v. d. A. maar meer een bloedhond ten opzichte van de VVD. Want winst voor een links kan maar van één kant komen en dat is van rechts. Voor V. V. D. -kiezers is D'66 de laatste jaren geen alternatief meer, ook voor linkse V. V. D. stemmers niet. Dat is ten nadele van links.

Er dient weer een partij te komen die de linkse V. V. D. 'ers weer voor een gewetensconflict plaatst zoals met D'66 in de aanvang het geval was en destijds met de Vrijzinnig Democraten doorlopend het geval is geweest.

Voorstellen

Om tot een zodanige partij te komen zou ik het congres van D'66 de volgende voorstellen willen doen:

1. Het hoofdbestuur wordt opgedragen en gemachtigd te streven naar de oprichting van een nieuwe linksliberale partij in samenwerking met alle groeperingen die daarvoor in aanmerking komen zoals bijvoorbeeld de Liberaal Democratische Partij, D. S. 70 en de J. O. V. D.

2. Tot het moment van een opgaan van D'66 in een nieuwe partij van links-liberale signatuur blijft de huidige organisatiestructuur van de partij zoveel mogelijk in stand. In ieder geval moeten hoofdbestuur, algemene ledenvergadering en wetenschappelijke stichting blijven functioneren tot het moment van opgaan in een nieuw geheel.

3. Gekozen vertegenwoordigers van D'66 in gemeenteraden, provinciale staten en eerste- en tweede kamer moeten hun zittingsperiode uitdienen. Zij zitten op die plaatsen niet namens de partij maar namens de kiezers. Bij opgaan van D'66 in een nieuwe constellatie zouden zij zich als vertegenwoordigers van die groepering kunnen opstellen.

Voor de bewindslieden in het kabinet Den Uyl is er geen probleem. Zij staan en vallen met het kabinet, niet met de partij. In ons staatkundig bestel kunnen ministers en staatssecretarissen partijloos zijn.

4. Een eerste eis om weer tot duidelijkheid rond D'66 te komen is een zo onafhankelijk mogelijke opstelling. Om een nieuwe politieke partij kans van slagen te geven moeten bestaande relaties met andere partijen worden verbroken. Gezien de loop der gebeurtenissen zullen juist de andere progressieve partijen daar begrip voor moeten en kunnen opbrengen.

Wij willen immers niet hen maar anderen met electoraal verlies bedreigen.

5. Het verdient de voorkeur dat aan tweede kamerverkiezingen in 1977 of eerder door een nieuwe politieke partij waarin D'66 is opgegaan, wordt deelgenomen.

Een links liberale partij met een duidelijk sociaal-economisch program.

Opheffen, afwachten en -wellicht- opnieuw beginnen

Pieter Karsdorp

De beweging D'66 blijkt haar tijd gehad te hebben. Ze heeft de Nederlandse politiek zeven jaar lang, niet zonder succes, kunnen bestoken met zeer redelijke plannen om de samenleving te hervormen en heeft er mede voor gezorgd dat er een nieuwe mentaliteit in het politieke bedrijf is gaan heersen. Dit al is nu voorbij; D'66 is geworden tot een armzalige splinterpartij, zonder invloed, zonder geld, zonder identiteit en zonder het verfrissende élan van de jaren zestig. De enige conclusie die je als pragmaticus uit deze afgang kan trekken is, dat wij de partij zo snel mogelijk moeten opheffen, liefst op het eerstkomende congres. Wanneer wij dit snel doen, lopen wij minder kans dat bepaalde lieden de Nederlandse politiek nog jarenlang gaan verzoeken met weer een splinterpartijtje en bovendien maken wij het de bekwame politici in ons midden gemakkelijker om over te stappen naar een andere partij alwaar ze hun uiterst nuttige arbeid kunnen voortzetten. Het maar blijven doormodderen met een paar mensen en weinig geld, lijkt mij onverantwoord; de Nederlandse politiek is er niet mee gediend en de mensen die de club draaiend moeten houden, draaien zelf dol.

Heilsleer

Op de vraag waarom D'66 zo snel is afgegaan bij de kiezer, zal iedere D'66-er wel een eigen antwoord weten te verzinnen; zo ook ik. Eén van de belangrijkste oorzaken, volgens mij, is de uiterst snelle verandering van 'anti-systeem-partij' in 'meedoen-met-het-oude-systeem-partij'. In 1968 maakte van Mierlo ons enthousiast met zijn afkeer van het starre links-rechts-midden patroon en de verouderde tegenstellingen en vijf jaar later doen wij van harte mee aan een geforceerde polarisering tussen links en rechts!

Een andere belangrijke oorzaak van het niet kunnen wortelschieten van D'66 in de Nederlandse samenleving, is het gebrek aan een eigen filosofie. of althans het gebrek aan de wil om die eigen filosofie te etaleren. D'66 heeft zich altijd afkerig getoond van de '-ismen' van andere partijen. D'66 had zo'n verouderd bindend element niet nodig; D'66 wilde op non-conformistische wijze politiek bedrijven. kende geen heilsleer en geen dogma's. D'66 handelde naar bevind van zaken (pragmatisch genoemd) en doelmatigheid en zakelijkheid stonden in hoog aanzien. Het opstellen van uiterst zorgvuldig geformuleerde programma's en beleidsplannen gaf ons meer bevrediging dan het getheologiseer van de anderen.

Deze naar mijn mening onmiskenbare

hang naar technocratie en zakelijke oplossingen, vermag de kiezer echter niet te inspireren. Veel kiezers willen een 'veilig tehuis' en geen mooie programma's op staatsrechtelijk gebied e. d. Omdat bij D'66 de levensbeschouwelijke of sociologische basis afwezig is (of systematisch wordt ontkend), heeft ze geen permanente groep kiezers achter zich staan. D'66 had dit tijdig moeten inzien en zo af en toe bereid moeten zijn haar levensbeschouwelijke basis of haar eigen maatschappij-filosofie wat duidelijker te etaleren.

Ik betreur het daarom nog steeds dat het voorlaatste congres in Utrecht niet achter de motie van Van der Ham c. s. wilde staan. Van der Ham wilde de filosofische basis van D'66 n. l. wat duidelijker voor het voetlicht brengen door D'66 om te bouwen tot een sociaal-liberale partij. Veel vooraanstaande D'66-ers voelden hier echter niets voor, omdat zij 'beweging' wilden blijven of omdat zij iedere 'verrechtsing' een misdaad vonden jegens de 'linkse eenheid' en de 'PVP-gedachte'. Menig D'66-er ontkent bovendien dat D'66 in wezen een links liberale, of progressief-liberale partij is, hetgeen naar mijn mening niet terecht is.

Identiteit

Een partij die het niet eens is over haar eigen identiteit en er niet in slaagt zich duidelijk te onderscheiden van andere partijen, is niet meer herkenbaar voor de kiezers en zal op den duur ten onder moeten gaan. Goede, redelijke en genuanceerde programma's zijn niet voldoende om kiezers blijvend achter je te krijgen; goede programmapunten worden trouwens gauw overgenomen door andere partijen en het profileren t. o. v. andere partijen wordt dan wel erg moeilijk. Wij moeten daarom maar stoppen. De politiek is in beweging gebracht; het partijenstelsel groeit naar grotere eenheden toe; Nederland is milieubewuster geworden; de democratisering komt (zij het langzaam) op gang; de regentenmentaliteit is bijna verdwenen; kortom, wij zijn als beweging en als motor van de vernieuwing niet zo hard meer nodig.

Toch is de kous hiermee niet af. De vernieuwingsbeweging D'66 mag verdwijnen, de behoefte aan een redelijk, niet-gepolariseerd niet-confessioneel, vooruitstrevend tehuis zal blijven bestaan. Ik denk dat noch de PvdA, noch het CDA, noch de VVD in deze behoefte kunnen voorzien en verwacht dan ook dat na enige tijd linkse liberalen en gematigde sociaal-democraten zich zullen verenigen in een vierde blok(je). Waarom zou Nederland in dit opzicht anders zijn dan Engeland, Frankrijk,

Scandinavië en West-Duitsland, alwaar naast socialisten, communisten, conservatieven en christen-democraten ook burgerlijk-radicalen groeperingen opereren die meestal iets links in het midden staan. Het verschil met D'66 is meestal dat ze zich onafhankelijk opstellen, wisselende coalities kunnen aangaan en niet streven naar 'progressieve volkspartijen'.

In Nederland is het overigens nog lang niet zover. Het politieke vernieuwingsproces dat in de jaren zestig zo onstuimig begon, moet nu eerst maar eens de tijd hebben zich uit te kristalliseren en te stabiliseren. Het partijwezen in Nederland moet eerst gesaneerd worden alvorens wij een links-liberale partij gaan stichten, of daarvan lid worden.

Verder is betoogd, dat globaal twee oorzaken zijn aan te wijzen voor de huidige situatie: Het nauwe samengaan met o.m. de P. v. d. A., waardoor de eigenheid verloren ging voor een vrij groot aantal mensen en daardoor de noodzaak op D'66 te stemmen, verdween. Eventuele denkbeelden werden door anderen overgenomen, andere verdwenen naar de achtergrond. Om een aantal redenen is het niet mogelijk gebleken tot een hechtere organisatie te komen toen het noodzakelijk was. Dat is vanuit het ontstaan van D'66 als verzameling van mensen rond een aantal denkbeelden, wel begrijpelijk, maar niettemin te betreuren.

Indien deze oorzaken enig en juist zijn, zal daar begonnen moeten worden. De te ontwikkelen strategie wordt als dan:

a. D'66 gaat zich geleidelijk losmaken uit het huidige verband en van ideologieën die van oorsprong niet die van D'66 zijn. De motieven hiervoor zijn: de herbezinning op de eigen identiteit en eigen plaats binnen de Nederlandse politiek.
b. Evaluatie van oorspronkelijke doelen en middelen. Waar nodig herformulering en zonodig opnieuw op de voorgrond stellen.
c. Waar nodig, formulering van nieuwe doelen en middelen betrekking hebbende op de huidige (inter)nationale situatie.

In plaats van een niet of nauwelijks georganiseerde groepering rond denkbeelden, zal moeten worden gewerkt aan een hechte en sterke structuur, teneinde te komen tot een politieke organisatie door prof. Kuypers omschreven als: "een ledenorganisatie, waarvan het hoofddoel is het vorm geven aan de toekomst van een samenleving als geheel, dan wel het oefenen van invloed op zo'n vormgeving".

Zoals gezegd, zal het een moeilijke weg zijn, met een grote kans op mislukking en een kleine kans op succes. Het aangaan van deze uitdaging zal echter meer in overeenstemming zijn met de (oude) geest van D'66 dan het passief afwachten of vrijwillig terugtreden.

Uitslag interne voorverkiezingen voor de Eerste Kamer

1. P. C. J. Wassen-van Schaveren
2. A. Martini
3. W. Draaijer
4. M. J. E. M. Jager
5. M. M. Versnel-Schmitz
6. A. A. Veldkamp
7. A. H. van Wijk
8. A. Bestman
9. J. J. de Bie
10. P. C. Tielrooy
11. H. van der Kriek

Kongresstuk 12

Het aangaan van een uitdaging

J. H. Schutjes

Bij de Kamerverkiezingen van 1966 komt een nieuwe partij met groot succes de Nederlandse politiek binnen. Zeven zetels in één keer is naar Nederlandse begrippen zonder weerga. Met de verkiezingen van provinciale staten in april 1974 komt de kater. De provinciale inbreng van D'66 is teruggebracht tot twee zetels.

Het beeld, dat de gemeenteraadsverkiezingen geven, is niet veel beter. De algemene verwachting is, dat D'66 op korte termijn definitief het veld zal ruimen. In de dagbladen zijn artikelen verschenen, waarin al wordt vooruitgelopen op de definitieve verdwijning uit de politiek van D'66. De vraag rijst, wat de oorzaak of oorzaken kunnen zijn geweest voor deze teruggang. Ofschoon de meningen hierover verdeeld zullen zijn, is het onmiskenbaar dat met het aangaan van nauwe betrekkingen met o. a. de P. v. d. A., voor een aanzienlijk deel van de aanhangers c. q. kiezers de zin van het lid zijn c. q. stem uit te brengen op D'66 is ontvallen. De eigenheid die de jonge partij kenmerkte verdween, althans in de opvatting van een aantal van diegenen, die sympathie hadden voor D'66. Daarnaast is het ontbreken van een hechte partijstructuur van grote invloed geweest op de teleurstellende ontwikkelingen. De konklusie moet thans zijn, dat D'66 als partij bezig is ter ziele te gaan. Ook binnen de partij lijkt de strijd lust te zijn verdwenen. Een vrij algemeen gevoel van berusting, apathie zelfs, is merkbaar. Over de vraag, of dit gevoel terecht is, hoeft geen misverstand te bestaan. Een andere vraag is, of deze houding en dit gevoel een luxe zijn, die men zich kan veroorloven. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk na te gaan of er nog genoeg vertrouwen is om zich in te zetten voor het voortbestaan van D'66 en zijn ideeën en doelstellingen of zelfs voor de mogelijkheid van een nieuwe opbloei.

Teneinde tot een gedachtebepaling op het congres te komen, is het wellicht zinvol na te gaan, welke de mogelijkheden zijn die nog resten:

1. Passief blijven en afwachten wat de toekomst brengt.

2. Zelf het besluit nemen als partij ophouden te bestaan.
3. Een strategie ontwikkelingen op basis waarvan een poging wordt ondernomen als politieke partij voort te bestaan.

Ad 1. Bij een passief afwachten wat de toekomst zal brengen, is het gevoel van berusting inderdaad een luxe, die men zich kan veroorloven. De lopende zaken worden gedaan en waar nodig worden hand- en spandiensten voor de funktionerende kamer-, provinciale staten- en gemeenteraadsleden verricht.

Het einde is dan zeker nabij, zelfs de wat wrege voldoening om tot het uiterste doorgaand te moeten verdwijnen wordt niet gesmaakt.

Ad 2. Deze daad veronderstelt een actief handelen. Ook hier is het einde zeker en nabij.

De vraag die aan de orde kan komen - hij is overigens al gesteld - is of er voldoende (formele) gronden zijn de huidige D'66 bewindslieden in het kabinet Den Uyl te handhaven. Deze vraag zal eveneens kunnen worden gesteld waar het de leden van de Kamerfractie betreft, zij het dat de zaak staatsrechtelijk beter te verdedigen is.

Diegenen, die voor deze (on)mogelijkheid kiezen, kiezen voor veruit de moeilijkste en wellicht meest ondankbare.

De startpositie is die van de verliezer, de inspanning en risico's zijn groot, de kans op succes staat bepaald bij voorbaat niet vast.

De prealabele vraag is evenwel: Bestaat de overtuiging dat voor D'66 en zijn denkbeelden in de huidige politieke kaart een plaats is?

Als dit bevestigend kan worden beantwoord, komt aan de orde: welke strategie, welke middelen moeten worden gekozen om een doelstelling te bereiken die als volgt kan worden geformuleerd,

-Bevordert moet worden dat D'66 en zijn doelstellingen in de Nederlandse politiek zijn plaats blijft behouden.